

الله اعلم
بما نزلنا
من كتابك
من قبل
منك
يا محمد

دانشکده مرکز بهشهر

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته: الهیات و معارف اسلامی

گروه: فقه و مبانی حقوق

عنوان پایان نامه

بررسی فقهی و حقوقی شرکتهای تجاری

از دیدگاه مذاهب خمسّه

آمنه امدادی

استاد راهنما:

دکتر محمدحسین شعبانی

استاد مشاور:

دکتر سیدعسگر حسینی مقدم

مرداد ۱۳۹۲

اینجانب آمنه امدادی دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۹ مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی (فقه و مبانی حقوق) گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می دانم و جواب گوی آن خواهم بود.

نام و نام خانوادگی دانشجو

تاریخ و امضاء

اینجانب آمنه امدادی دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۹ مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی (فقه و مبانی حقوق) گواهی می نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و ... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

مرداد ۱۳۹۲

Abstract of the Dissertation

Befath shyn and bekasrra' company the word means partnership, participation and social rights in terms of the number of condominium units an object many verses and anecdote about the company is Levitate and licensed.

This appears examines the provisions in the law which deals with the Shiite and sunni six season now. After a general introduction, the second chapter defines the jurisprudence, a toy company and company (components) to determine and resolve three types of the importance of trade of companies and businesses dedicated.

And in forth chapter the terms and provisions of the cover company.

In chapter V of the firm's legitimate reasons, the difference in the end and dissolution of company's, have been discussed.

And a finale chapter devoted to how spite it wide.

Keywords:

Corporation, Business , jurisprudence , Split Company,

payame noor university
behshahr Faculty Center

Dissertation

For Received a master's degree

Field:

theology and islamic education

Group: fundamentals rights jurisprudence

Religious view of businesses legal jurisprudence

ameneh emdadi

Supervisor:

DR.mr mohammad hossein shaabani

advisor:

DR.mrseid asgar hoseini moghaddam

august ۲۰۱۳

تقدیم

به همسر و فرزندان عزیز، دلسوز و مهربانم که آرامش
روحي و آسایش فكري فراهم نمودند تا با حمايتهاي همه
جانبه در محيطي مطلوب، مراتب تحصيلي و نيز پايان نامه
درسي را به نحو احسن به اتمام برسانم. شکر خدا که هر چه
طلب کردم از خدا بر منتهای همت خود کامروا شدم.

سپاسگزاری

سپاس خدای یکتا را که هر چه هست از اوست.

سپاس او را که بی نام و یادش نمی توان آغاز کرد و نمی توان به پایان برد.

سپاس و حمد بیکران او را که به ما طریق عاشقی آموخت.

سپاس ترا ای یگانه عالم، ای حقیقت مطلق، ای منتهای تحقیق، ای همه هستی در یک کلام، ای خدا خدایا خواه

که غرور در دل ما ریشه کند

خدایا خواه که غیر از آنچه تو خواسته ای بخواهیم و غیر از آنچه رضای توست بطلبیم

خدایا ما را آنی به خود وامگذار که به خود نیامده ایم که به خود رویم

خدایا تو میدانی که جز تو از تو نمی خواهیم

تنها تو را می پرستیم و تنها از تو یاری می طلبیم

ما را در این راه تنها مگذار

به مصداق کلام شریف « من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق » بر خود فرض می دانم تا، از زحمات و راهنمایی ها و ارشادات استادان ارجمند و فاضل، جناب آقای دکتر محمد حسین شعبانی و جناب آقای دکتر

سیدعسگر حسینی مقدم، که در طی انجام این پژوهش بنده را راهنمایی و مساعدت نمودند، تشکر و قدردانی

نمایم.

چکیده رساله

شرکت بفتح شین و بکسر راء در لغت به معنی انبازی، مشارکت و در اصطلاح عبارتند از اجتماع حقوق چند نفر در یک شی واحد بر سبیل مشاع. آیات و روایات زیادی در باب مشروعیت و جواز شرکت رسیده است.

این رساله به بررسی شرکت های تجاری در فقه امامیه و اهل سنت می پردازد که در شش فصل تنظیم گردید. بعد از مقدمه و کلیات در فصل دوم، تعریف فقه، شرکت و اسباب ایجاد شرکت (عناصر تشکیل دهنده) را بررسی نموده و فصل سوم به اهمیت تجارت، اقسام شرکت و شرکتهای تجاری اختصاص یافته است و در فصل چهارم به شروط شرکت ها و احکام آن پرداختیم. در فصل پنجم از دلایل مشروعیت شرکت، در اختلاف آنها و در پایان و انحلال شرکتهای، بحث نموده ایم و فصل آخر را به نحوه تقسیم و اقسام آن اختصاص دادیم.

در خاتمه بحث استنتاج و نتایج تحقیق بیان شده، سپس پیشنهادات مطرح و در آخر، فهرست منابع ذکر گردیده است.

واژگان کلیدی:

شرکت، شرکت تجاری، مذاهب خمس، تقسیم شرکت

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	*****
1	فصل اول: مقدمه و کلیات
2	مقدمه
۴	بیان مسئله
4	فرضیات و پرسشهای تحقیقاتی
5	اهمیت مسئله
5	اهداف مطالعاتی
6	چگونگی تحقیق رساله
6	روش تحقیق
۶	اصول تحقیق
۷	طرح تحقیق
۷	طرح تحلیلی
۸	زمان اجرایی
۹	فصل دوم: تعریف اصطلاحات رساله و کلیاتی در مورد شرکت
۱۰	تعریف فقه
۱۰	تعریف فقه در لغت و در اصطلاح شرع
۱۰	تعریف فقه از دیدگاه قرآن و حدیث
۱۰	جایگاه شرکت در فقه
۱۲	تعریف احکام
۱۲	احکام واقعی
۱۲	اولی و ثانوی
۱۲	احکام خمس
۱۲	احکام شرعی
۱۳	احکام ظاهری
۱۳	احکام عملیه

۱۳	احکام فقهی
۱۳	احکام وضعی
۱۴	احکام تکلیفی
۱۴	تعریف شرکت
۱۴	تعریف شرکت از نظر لغوی و اصطلاح شرعی
۱۵	تعریف شرکت در فقه امامیه
۱۶	تعریف شرکت از دیدگاه مذهب حنبلی
۱۷	تعریف شرکت از دیدگاه مذهب حنفی
۱۷	تعریف شرکت از دیدگاه مذهب شافعی
۱۷	تعریف شرکت از دیدگاه مذهب مالکی
۱۸	تعریف شرکت از دیدگاه حقوقدانان
۱۹	اسباب ایجاد شرکت و تعاریف آنها
۱۹	اسباب ایجاد شرکت در فقه امامیه
۲۰	اسباب ایجاد شرکت در مذهب حنبلی
۲۰	اسباب ایجاد شرکت در مذهب حنفی
۲۱	اسباب ایجاد شرکت در مذهب شافعی
۲۱	اسباب ایجاد شرکت در مذهب مالکی
۲۱	تعریفهای اسباب شرکت
۲۱	ارث
۲۲	عقودناقله
۲۳	حیازت دفعی
۲۵	امتزاج
۲۷	نتیجه گیری
۲۸	فصل سوم: اقسام شرکت از دیدگاه مذاهب و اقسام شرکتهای تجاری
۲۹	شرکت عنان
۲۹	شرکت عنان در فقه امامیه
۳۰	وجه تسمیه شرکت عنان
۳۱	شرکت عنان در مذهب حنبلی

۳۲	شرکت عنان در مذهب حنفی
۳۲	شرکت عنان در مذهب شافعی
۳۳	شرکت عنان در مذهب مالکی
۳۴	شرکت ابدان
۳۴	شرکت ابدان از دیدگاه فقهای امامیه
۳۶	مشروعیت شرکت ابدان در فقه امامیه
۳۷	شرکت ابدان از دیدگاه مذهب حنبلی
۳۸	مشروعیت شرکت ابدان در مذهب حنبلی
۳۸	شرکت ابدان از دیدگاه مذهب حنفی
۳۹	شرکت مفاوضه ابدان
۳۹	شرکت عنان ابدان
۳۹	شرکت ابدان از دیدگاه مذهب شافعی
۴۰	مشروعیت شرکت ابدان از دیدگاه شافعی
۴۰	شرکت ابدان از دیدگاه مذهب مالکی
۴۱	شرکت وجوه
۴۱	شرکت وجوه از دیدگاه فقهای امامیه
۴۳	شرکت وجوه از دیدگاه مذهب حنبلی
۴۳	شرکت وجوه از دیدگاه مذهب حنفی
۴۳	شرکت مفاوضه وجوه
۴۴	شرکت وجوه عنان
۴۴	شرکت وجوه از دیدگاه مذهب شافعی
۴۴	شرکت وجوه از دیدگاه مذهب مالکی
۴۵	بررسی ادله ی بطلان شرکت وجوه
۴۵	اجماع
۴۶	غرری بودن
۴۹	توقیفی بودن عقود
۴۹	تملیک معدوم
۵۰	اختصاص سود به خریدار

۵۲	بررسی ادله صحت شرکت وجوه
۵۳	سیره عقلا
۵۳	اذن هر یک از شرکا از جانب دیگری در خرید
۵۴	صحت شرکت وجوه از دیدگاه فقهای امامیه
۵۴	جمع بندی مطالب در مورد شرکت وجوه
۵۶	شرکت مفوضه
۵۶	شرکت مفوضه از دیدگاه فقهای امامیه
۵۷	مشروعیت شرکت مفوضه از دیدگاه فقهای امامیه
۵۷	شرکت مفوضه از دیدگاه مذهب حنبلی
۵۸	شرکت مفوضه از دیدگاه مذهب حنفی
۵۸	شرکت مفوضه از دیدگاه مذهب شافعی
۵۹	شرکت مفوضه از دیدگاه مذهب مالکی
۶۰	اقسام شرکت از دیدگاه حقوقدانان
۶۱	اهمیت تجارت
۶۱	بیع
۶۴	تعریف بیع
۶۴	بیع در اصطلاح فقهای امامیه
۶۴	بیع در اصطلاح حنابله
۶۵	بیع در اصطلاح حنفیه
۶۵	بیع در اصطلاح شافعیه
۶۵	بیع در اصطلاح مالکیه
۶۵	اطلاق عنوان بیع
۶۵	حکم بیع
۶۶	اوصاف عقد بیع
۶۶	تملیکی بودن بیع
۶۷	معاوضی بودن بیع
۶۸	عین بودن مبیع
۶۹	لزوم عقد بیع

۶۹	انعقاد بیع
۶۹	اراده
۷۱	اهلیت تصرف
۷۲	موضوع عقد بیع
۷۲	اوصاف مبیع
۷۲	هنگام عقد موجود باشد
۷۳	مبیع مالیت داشته باشد
۷۳	مبیع قابل خرید و فروش باشد
۷۴	مبیع معلوم و معین باشد
۷۶	توابع مبیع
۷۶	قدرت تسلیم مبیع
۷۷	اوصاف ثمن
۷۸	آثار بیع
۸۰	اقسام بیع
۸۱	شرکتهای تجاری و اقسام آن
۸۱	مفهوم محدود شرکت
۸۲	مبنای تنوع شرکتهای تجاری
۸۲	تعداد شرکا و میزان سرمایه
۸۲	میزان امنیت اقتصادی شرکا
۸۲	میزان نقش شرکادار اداره شرکت
۸۳	میزان سهولت خروج از شرکت
۸۳	انواع شرکتهای تجاری
۸۳	شرکت نسبی و ویژگیهای آن
۸۴	مطالعه قانون
۸۵	شرکت تضامنی و مقایسه آن با شرکت نسبی
۸۵	مطالعه قانون
۸۶	شرکت بامسئولیت محدود و ویژگیهای آن
۸۶	مطالعه قانون

۸۷	شرکت مختلط سهامی و غیر سهامی و ویژگیهای آن
۸۷	مطالعه قانون
۸۸	شرکتهای سهامی خاص و ویژگیهای آن
۸۹	مطالعه قانون
۸۹	شرکت سهامی عام و ویژگیهای آن
۹۰	مطالعه قانون
۹۰	شرکت تعاونی و ویژگیهای آن
۹۱	مطالعه قانون
۹۲	نتیجه گیری
۹۴	فصل چهارم: شروط شرکت و احکام آن، اختلاف در شرکت از دیدگاه مذاهب
۹۵	شروط شرکت و احکام آن
۹۵	شروط شرکت و احکام آن در فقه امامیه
۹۵	صیغه
۹۵	متعاقدين
۹۶	مال شرکت
۹۶	مزج مال
۹۷	احکام شرکت از دیدگاه فقهای امامیه
۱۰۱	شروط شرکت و احکام آن از دیدگاه مذهب حنبلی
۱۰۱	شروط شرکت و احکام آن از دیدگاه مذهب حنفی
۱۰۳	شروط شرکت و احکام آن از دیدگاه مذهب شافعی
۱۰۴	شروط شرکت و احکام آن از دیدگاه مذهب مالکی
۱۰۴	شروط شرکت و احکام آن از دیدگاه حقوقدانان
۱۰۵	سرمایه شرکت
۱۰۵	اجازه مقید در تصرف
۱۰۵	اجازه مطلق در تصرف
۱۰۶	اجازه تصرف فردی یا جمعی
۱۰۷	اختلاف در شرکت از دیدگاه مذاهب
۱۰۷	اختلاف در شرکت از دیدگاه فقهای امامیه

۱۰۸	اختلاف در شرکت از دیدگاه مذهب حنبلی
۱۰۸	اختلاف در شرکت از دیدگاه مذهب حنفی
۱۰۸	اختلاف در شرکت از دیدگاه مذهب شافعی
۱۰۹	اختلاف در شرکت از دیدگاه مذهب مالکی
۱۰۹	اختلاف در شرکت از دیدگاه حقوقدانان
۱۱۰	نتیجه گیری
۱۱۲	فصل پنجم: در پایان و انحلال شرکت ، ادله مشروعیت شرکت
۱۱۳	پایان شرکت و انحلال آن از دیدگاه مذاهب
۱۱۳	پایان شرکت و انحلال آن از دیدگاه فقهای امامیه
۱۱۳	موت
۱۱۳	جنون
۱۱۳	اغما
۱۱۳	حجربه واسطه سفاهت
۱۱۴	حجربه واسطه افلاس
۱۱۴	پایان شرکت و انحلال آن از دیدگاه مذهب حنبلی
۱۱۵	پایان شرکت و انحلال آن از دیدگاه مذهب حنفی
۱۱۵	پایان شرکت و انحلال آن از دیدگاه مذهب شافعی
۱۱۵	پایان شرکت و انحلال آن از دیدگاه مذهب مالکی
۱۱۵	پایان شرکت و انحلال آن از دیدگاه حقوقدانان
۱۱۷	ادله مشروعیت شرکت
۱۱۷	مشروعیت شرکت در قرآن
۱۱۹	مشروعیت شرکت از دیدگاه روایات
۱۲۱	مشروعیت شرکت در سایر ادله
۱۲۲	نتیجه گیری
۱۲۳	فصل ششم: تعریف تقسیم و اقسام آن ، نحوه تقسیم و عدم تقسیم مال شرکت
۱۲۴	تعریف تقسیم
۱۲۴	اقسام تقسیم
۱۲۵	تقسیم شرکت بر مبنای دخالت شریکان

۱۲۵	تقسیم به تراضی
۱۲۵	تقسیم اجباری
۱۲۶	اقسام تقسیم به وسیله دادگاه
۱۲۶	تقسیم به افراز
۱۲۶	تقسیم تعدیل
۱۲۷	تقسیم به رد
۱۲۷	اجبار به فروش و تقسیم ثمن
۱۲۸	تقسیم شرکت به اعتبار موضوع
۱۲۸	تقسیم عین
۱۲۸	تقسیم منافع
۱۲۹	موارد عدم تقسیم
۱۲۹	در خواست تقسیم مال شرکت از طرف هریک از شرکاء
۱۳۱	علت عدم تقسیم
۱۳۲	تقسیم مال وقف
۱۳۵	نحوه تقسیم
۱۳۵	نحوه قسمت نمودن مال شرکت
۱۳۸	نحوه تعدیل سهام
۱۳۸	استقراع
۱۴۰	استنتاج
۱۴۳	پیشنهادات
۱۴۴	فهرست منابع ماخذ عربی
۱۵۰	فهرست منابع ماخذ فارسی

فصل اول (مقدمه و کلیات)

مقدمه

درخت تناور و پرشاخ و برگ و ریشه داری که فقہش می نامیم قرنہا است کہ از چشمہ گوارای کتاب و سنت مایہ می گیرد و ہر چہ می گذارد بار بیشتر برمی دارد و خرمی دو چندان. فقیہ تنها رہ پویی است کہ دمی چند در سایہ این درخت کهن می آرامد و از زلال و صفای آن چشمہ سار و طراوت این درخت توشہ ای می گیرد و بندگان مؤمن خدا را نیز از آن بہرہ مند می سازد درخت تجسم لطف خداست، او ریشہ اش را محکم قرارداد و رسولش را نگہبان این باغ.

مکتب انسان ساز اسلام در ہمہ شئون زندگی راہ گشای انسانہاست. اسلام علاوہ بر ارائہ جامع ترین برنامه های تضمین کننده سعادت بشر در زمینہ کمالات معنوی، در حل مشکلات اجتماعی انسانہا ہم، عالیترین قوانین را ارائہ نمودہ است. اگر این قوانین در متن اجتماع پیادہ شود جامعہ بشری می تواند خالی از ظلم و درگیری با ایجاد عدالت و آرامش و تفاہم بستر مطمئنی برای رشد و تعالی استعدادہای نہفتہ در نہاد انسانہا باشد.

در دنیای متمدن امروزی سرعت حیرت انگیزی در عرصہ علم و دانش مشاہدہ می شود و در این میدان وسیع و پهناور، شرکت، ہمیشہ بعنوان یک عامل مهم و کارآمد در روابط اجتماعی بودہ و ہست و در ایجاد محیطی ہمراہ با امنیت و آرامش و ایجاد فضای مناسب از نظر اقتصادی، نقش مهم و بزرگی را ایفا میکند.

در قبال احتیاجات روز افزون جامعہ، افراد جزبا کمک کردن بہ یکدیگر نمیتوانند مشکلات خود را حل کنند.

در این رسالہ کہ اختصاص بہ تطبیق احکام شرکت تجاری در فقہ امامیہ و اہل سنت دارد با استفادہ از آیات قرآن، روایات و کتب گرانقدر فقہ امامیہ و اہل سنت بہ مشروعیت و جواز شرکت پرداختہ ایم و موارد، اسباب، ارکان و احکام شرکت را از دید مذہب مختلف مورد بحث و بررسی قرار دادہ ایم و نقاط مشترک و وجہ تمایزی کہ این مذہب دارند بدست آورده ایم.

این تحقیق را بہ عنوان گامی بسیار کوچک و تلاشی ناچیز کہ مشتمل بر تطبیق مسائل و احکام شرکت است تقدیم جامعہ علمی و دانشگاہی می نامیم. امید است اساتید بزرگوار و گرانمایہ زلتہا و نقایص حقیر را با دیدہ اغماض بنگرند.

در پایان لازم می دانم متواضعانه اعتراف نمایم که اگر در این تحقیق توفیقی حاصل گردیده است، برگرفته از هدایتهای الهی و ارشادات و رهنمودهای حکیمانانه اساتید معظم خصوصا استاد راهنما جناب آقای دکتر محمدحسین شعبانی و استاد مشاور جناب آقای دکتر سید عسگر حسینی مقدم بوده و چنانچه کاستی و نقصانی مشاهده می شود، ناشی از عدم بضاعت علمی محقق است که رجاء واثق دارد و در آتیه نه چندان دور، دیگر محققین نکته سنج و طلاب و دانشجویان فاضل در جهت رفع نقایص و تکمیل مباحث آن همت گمارند و این حقیر را نیز از تذکر مشفقانه خود محروم نگردانند.